# 6.2 Glosár a kľúčové pojmy

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **A** | | |
| **Adaptívna vzdelávacia platforma** | angl. adaptive learning platform | Platforma, ktorá prispôsobuje obsah, tempo alebo vzdelávaciu cestu jednotlivému žiakovi. |
| **Adaptívny softvér na precvičovanie** | angl. adaptive practice software | Softvér na precvičovanie, ktorý sa v školách už používa a prispôsobuje úlohy odpovediam žiaka. Chatboty generatívnej UI v porovnaní s ním preukázali väčšie účinky na vedomosti a porozumenie. |
| **AI Pioneers** | | Rámec, ktorý rozširuje DigCompEdu o kompetencie pedagógov špecifické pre UI. |
| **Akt EÚ o UI** | akt o UI, nariadenie (EÚ) 2024/1689; angl. EU AI Act | Jednotný súbor pravidiel EÚ pre UI založený na posúdení rizika. Klasifikuje systémy UI podľa rizika, ktoré predstavujú, od zakázaných praktík cez vysokorizikové použitia až po bežné nástroje bez osobitných pravidiel, a vzťahuje sa na verejné aj súkromné organizácie vrátane škôl. Platí od 1. augusta 2024 a jeho uplatňovanie sa postupne zavádza do roku 2027. |
| **Algoritmická transparentnosť** | angl. algorithmic transparency | Miera, do akej je možné pochopiť, ako systém UI dospieva k svojim výstupom a kto rozhodol o tom, ako sa správa. |
| **Anonymizácia** | angl. anonymisation | Úprava údajov tak, aby už nebolo možné identifikovať osobu, a to ani z kontextu. Vymazanie mien nie je anonymizácia, najmä pri slohových prácach a vzdelávacích denníkoch, ktoré autora prezrádzajú štýlom. |
| **Asistent UI** | angl. AI assistant | Nástroj UI, ktorý vykonáva prácu v mene používateľa. Dokáže zmenšiť rozdiely vo výsledkoch práce medzi používateľmi, ale nie rozdiely v ich schopnostiach. |
| **Automatizačná zaujatosť** | prílišná dôvera; angl. automation bias | Prijatie návrhu stroja bez jeho nezávislého overenia. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Automatizované hodnotenie** | automatizované bodovanie; angl. automated grading, automated scoring | Používanie softvéru na bodovanie alebo známkovanie prác. Pri certifikačnej skúške sa týka otázok s výberom odpovede. |
| **Automatizované rozhodovanie** | angl. automated decision-making | Rozhodnutie založené výlučne na automatizovanom spracovaní, ktoré má na osobu významný vplyv. Známka je takým rozhodnutím; formálne odsúhlasenie návrhu UI sa nepovažuje za rozhodnutie človeka. |
| **Autonómia žiaka** | angl. learner agency | Schopnosť žiakov samostatne rozhodovať o svojom učení vrátane používania zdrojov vytvorených UI. Učitelia by ju mali v procesoch podporovaných UI zachovať. |
| **Autorské právo** | angl. copyright | Právna ochrana diel. Pri UI výstupy spravidla nie sú chránené autorským právom, no nahrávanie chránených diel do systému UI nepokrýva výnimka na vzdelávacie účely. |
| **B** | | |
| **Beh kurzu** | angl. course run | Konkrétna realizácia kurzu so zapísanými účastníkmi a stanoveným časovým rámcom. |
| **Biometrická kategorizácia** | angl. biometric categorisation | Využívanie biometrických údajov na triedenie ľudí s cieľom odvodiť chránené vlastnosti, ako je rasa, politické názory, náboženstvo alebo sexuálna orientácia. Podľa aktu o UI je zakázaná. |
| **Biometrické údaje** | angl. biometric data | Údaje o fyzických charakteristikách, ako je tvár alebo hlas. Podľa GDPR patria do osobitnej kategórie osobných údajov a viaceré spôsoby používania UI založené na nich sú v školách zakázané. |
| **C** | | |
| **Certifikačná cesta** | angl. certification pathway | Cesta, prostredníctvom ktorej sa kompetencie overujú a formálne uznávajú, tu ako duálna cesta (Dráha A a Dráha B). |
| **Certifikačná dráha** | Dráha A, Dráha B; angl. certification track | Jedna z dvoch vzájomne sa dopĺňajúcich certifikácií: Dráha A – Vyučovanie s podporou UI (S UI) a Dráha B – Gramotnosť v oblasti UI (O UI). Učitelia môžu absolvovať jednu z nich alebo obe. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Certifikát** | angl. certificate | Formálny dokument, ktorý uznáva dosiahnuté kompetencie. |
| **D** | | |
| **Databáza EÚ** | angl. EU database | Register EÚ, do ktorého môžu byť orgány verejnej moci povinné zapísať vysokorizikové systémy UI, ktoré používajú (čl. 49 aktu o UI). |
| **Deepfake** | | Obrazový, zvukový alebo video obsah vytvorený alebo zmanipulovaný pomocou UI, ktorý pôsobí autenticky. Pri použití na vyučovaní musí byť označený (čl. 50 ods. 4 aktu o UI). |
| **Detektor UI** | angl. AI detector | Softvér, ktorý tvrdí, že dokáže rozpoznať text napísaný strojom. V skutočnosti meria predvídateľnosť textu. |
| **Deterministický** | angl. deterministic | Vždy poskytujúci presne ten istý výsledok z rovnakých východiskových hodnôt. |
| **Diagnostické údaje** | telemetria; angl. diagnostic data | Technické údaje, ktoré poskytovateľ zhromažďuje o používaní svojej služby. Ako dlho sa uchovávajú, je otázkou ochrany osobných údajov. |
| **DigCompEdu** | | Európsky rámec digitálnych kompetencií pedagógov. Poskytuje pedagogickú štruktúru (horizontálnu dimenziu) rámca DUAL.AI.TEACHer. |
| **Digitálna suverenita** | angl. digital sovereignty | Kontrola nad vlastnými údajmi, infraštruktúrou a technologickými rozhodnutiami. Vlastná platforma automaticky neznamená väčšiu kontrolu, preto playbook odporúča používať tento pojem opatrne. |
| **Digitálny hub** | angl. digital hub | Centrálna online platforma, ktorá združuje zdroje projektu, kurzy a výmenu v rámci komunity. |
| **Digitálny odznak** | otvorený digitálny odznak; angl. digital badge | Zdieľateľná digitálna forma certifikátu alebo mikrocertifikátu. |
| **Dimenzia** | angl. dimension | Jedna zo širokých oblastí, na ktoré je rámec rozdelený, pričom každá združuje kompetencie, ktoré k sebe v praxi patria. |
| **E** | | |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Efekt novosti** | angl. novelty effect | Dočasný pozitívny účinok len preto, že je niečo nové. Môže skresľovať (nadhodnocovať) výsledky krátkodobých štúdií. |
| **Efekt zosilnenia** | zosilnenie vs. vyrovnávanie; angl. amplification effect | UI má tendenciu existujúce rozdiely prehlbovať. Vyrovnáva ich len vtedy, keď sú súčasne splnené tri podmienky: zabezpečený prístup, nástroj navrhnutý na učenie, a nie na poskytovanie odpovedí, a učiteľ, ktorý jeho používanie podporuje. |
| **EntreComp** | | Európsky rámec kompetencií v oblasti podnikavosti. Do rámca prispel oblasťami tvorivosti a inovácie. |
| **ESCO** | | Európska klasifikácia zručností, kompetencií, kvalifikácií a povolaní. Certifikácia je s ňou zosúladená. |
| **Etická dimenzia** | angl. ethical dimension | Dimenzia, ktorá sa zaoberá etickými otázkami súvisiacimi s používaním UI vo vyučovaní a učení. |
| **Etika UI** | angl. ethics of AI | Etické princípy, predpisy, inštitucionálne politiky a praktické usmernenia upravujúce používanie UI, ktorým učitelia musia rozumieť a ktoré musia uplatňovať. Prierezový aspekt vertikálnej dimenzie. |
| **Europass** | | Platforma EÚ, prostredníctvom ktorej možno zdieľať digitálne certifikáty a tretie inštitúcie si môžu overiť ich platnosť. |
| **Európsky kvalifikačný rámec** | EKR; angl. European Qualifications Framework (EQF) | Referenčný rámec EÚ, ktorý umožňuje porovnávať kvalifikácie naprieč krajinami. Certifikácia je s ním zosúladená. |
| **Európsky rámec** | angl. European framework | Referenčný rámec, ktorý poskytuje štandardizované vymedzenia kompetencií na európskej úrovni. |
| **F** | | |
| **Faktické vedomosti** | angl. factual knowledge | Vedomosti o faktoch a pojmoch. Tútori UI môžu podporiť ich osvojovanie. |
| **Falošne pozitívny výsledok** | angl. false positive | Správna, poctivá práca nesprávne označená ako podvod. Chyba, ktorá poškodzuje žiakov. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Filter obsahu** | angl. content filter | Automatický mechanizmus, ktorý blokuje alebo upravuje obsah, ktorý poskytovateľ považuje za nevhodný. Jeho kritériá často nie sú zverejnené. |
| **G** | | |
| **Gamifikácia** | angl. gamification | Využívanie herných prvkov vo vyučovaní. Používanie UI na gamifikáciu prinieslo príliš malý prínos na to, aby sa dal považovať za preukázaný. |
| **GDPR** | všeobecné nariadenie o ochrane údajov, nariadenie (EÚ) 2016/679 | Právny predpis EÚ o ochrane osobných údajov. Kým akt o UI sa pýta, či a ako sa systém UI smie používať, GDPR sa pýta, či sa konkrétne údaje o konkrétnej osobe smú spracúvať konkrétnym spôsobom. |
| **Generatívna UI** | GenAI; angl. generative AI | UI, ktorá na základe promptu vytvára nový text, obrázky alebo iný obsah. |
| **Generátor obrázkov z textu** | generátor obrázkov; angl. text-to-image generator | Generatívna UI, ktorá vytvára obrázky na základe písomného promptu. To, čo zobrazí, závisí od jej trénovacích dát a od úprav, ktoré urobil jej poskytovateľ. |
| **Generovanie kódu** | angl. code generation | Písanie programového kódu pomocou UI. Začiatočníci by sa mu mali vyhnúť, pretože ešte nedokážu posúdiť, či je kód správny. |
| **Gramotnosť v oblasti UI** | AI gramotnosť; angl. AI literacy | Porozumenie konceptom UI, jej možnostiam, obmedzeniam a zodpovednému používaniu. Podľa čl. 4 aktu o UI musia školy podporovať jej rozvoj u zamestnancov, ktorí UI používajú (záväzné od 2. februára 2025); nie je predpísaná žiadna konkrétna úroveň, certifikát ani forma. Zároveň názov certifikačnej Dráhy B. |
| **H** | | |
| **Halucinácia** | angl. hallucination | Plynulá, sebavedomá a nepravdivá. Nejde o chybu čakajúcu na opravu, ale o dôsledok spôsobu, akým tieto systémy generujú text. |
| **Hodnotiaca aktivita** | angl. assessment activity | Aktivita, ktorá slúži na posúdenie, či sa dosiahli vzdelávacie výstupy. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Hodnotiace kritérium** | angl. assessment criterion | Pravidlo alebo meradlo, podľa ktorého sa posudzuje, či sa dosiahol vzdelávací výstup. |
| **Horizontálna dimenzia** | pedagogická dimenzia; angl. horizontal dimension | Šesť oblastí vyučovacej praxe v rámci DUAL.AI.TEACHer, prevzatých z DigCompEdu: Profesijné zapojenie, Digitálne zdroje, Vyučovanie a učenie, Hodnotenie, Posilnenie postavenia žiakov a Podpora digitálnej kompetencie (UI) žiakov. |
| **Hosťovanie údajov** | angl. data hosting | Miesto, kde sa údaje ukladajú a spracúvajú, napr. na európskych serveroch alebo mimo EÚ. Údaje, ktoré opúšťajú EÚ, potrebujú záruku. |
| **Ch** | | |
| **Chatbot UI** | chatbot; angl. AI chatbot | Program, ktorý komunikuje v prirodzenom jazyku, dnes zvyčajne na základe veľkého jazykového modelu. |
| **Chatové rozhranie LLM** | chatový asistent UI; angl. LLM chat interface | Chatové okno v prehliadači, prostredníctvom ktorého používatelia pracujú s veľkým jazykovým modelom. |
| **I** | | |
| **ICEP** | Institute of European Certification of Personnel | Akreditovaný certifikačný orgán (ISO 17024), ktorý prevádzkuje certifikačnú platformu a skúšku a vedie záznamy o certifikácii. |
| **Inkluzívna dimenzia** | angl. inclusion dimension | Dimenzia zameraná na prístupnosť, rovnosť a inklúziu vo vyučovaní a učení s podporou UI. |
| **Inteligentný tútorský systém** | angl. intelligent tutoring system (ITS) | Osvedčený vzdelávací softvér, ktorý vedie žiakov pomocou prispôsobených úloh a spätnej väzby. |
| **Iteratívne promptovanie** | spresňovanie promptu; angl. iterative prompting | Zlepšovanie výstupu UI v niekoľkých kolách namiesto spoliehania sa na jediný prompt: stanoviť cieľ, zadať prompt, posúdiť výstup, spresniť a overiť. |
| **J** | | |
| **Jednorazový prompt** | angl. one-shot prompt, single prompt | Prompt odoslaný raz, bez spresňovania alebo nadväzujúcich otázok. (V technickom význame môže tento pojem označovať aj prompt obsahujúci jeden vyriešený príklad.) |
| **K** | | |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Klasifikácia obrázkov** | klasifikátor obrázkov; angl. image classification | Úloha UI, pri ktorej model po natrénovaní na príkladoch triedi obrázky do kategórií (napr. papier, plast, iné) a potom sa testuje na nových predmetoch. |
| **Kľúčová kompetencia** | angl. core competency | Jedna z 18 kompetencií rámca DUAL.AI.TEACHer, z ktorých každá leží na priesečníku pedagogickej oblasti a aspektu UI. |
| **Kód kompetencie** | kód vzdelávacieho cieľa; angl. competence code | Označenie vzdelávacieho cieľa, napr. AF-TL-2b: aspekt UI (HM, EI, AF) – pedagogická oblasť (PE, DR, TL, A, EL, FC) – úroveň progresie (1 – 3) a cieľ (a – c). |
| **Kognitívne odľahčenie** | angl. cognitive offloading | Odovzdanie duševnej práce niečomu mimo vlastnej hlavy. Je užitočné, keď sú vedomosti už zvládnuté, a škodlivé, keď sa ešte len formujú. |
| **Kompetencia** | angl. competence, competency | To, čo učiteľ vie, dokáže a je ochotný robiť, opísané tak, aby sa to dalo naučiť a overiť. |
| **Kompetencia učiteľa v oblasti UI** | angl. teacher AI competence | Vedomosti, zručnosti a postoje učiteľov potrebné na vyučovanie s UI a o UI, štruktúrované v rámci DUAL.AI.TEACHer. |
| **Kontinuálne profesijné vzdelávanie** | ďalšie vzdelávanie učiteľov; angl. continuing professional development (CPD) | Profesijné vzdelávanie učiteľov, ktorí už pôsobia v školách. Fáza 6 plánu postupu z neho robí štruktúrovanú ponuku so skladateľnými mikrocertifikátmi. |
| **Kurz** | angl. course | Štruktúrovaný súbor vzdelávacích modulov, ktorý poskytuje ucelenú vzdelávaciu skúsenosť. |
| **Kyborgské písanie** | angl. cyborg writing | Písanie, pri ktorom UI myslenie pisateľa rozširuje, a nie nahrádza, pričom žiaci označujú, ktoré časti sú ich vlastné. |
| **L** | | |
| **Ladenie modelu** | dolaďovanie modelu, bezpečnostný tréning; angl. tuning | Úpravy, ktoré poskytovateľ robí po úvodnom trénovaní, aby usmernil, čo systém zobrazuje alebo hovorí, napríklad aby bol bezpečnejší, spravodlivejší alebo rozmanitejší. Ladenie nie je vo výstupe viditeľné, nemusí fungovať a môže sa zmeniť bez upozornenia. |
| **Licencia** | angl. licence | |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Lokálne nainštalovaný model** | lokálne hostovaný model; angl. locally installed model | Jazykový model, ktorý beží na vlastnom zariadení alebo serveri školy. Je alternatívou, keď je prístup na internet v škole obmedzený. |
| **Ľudský dohľad** | angl. human oversight | Požiadavka, aby na vysokorizikový systém UI dohliadali kompetentní, vyškolení a oprávnení ľudia, ktorí poznajú jeho obmedzenia a môžu jeho výstup ignorovať alebo zvrátiť. Dohľad bez odbornosti nie je dohľadom. |
| **M** | | |
| **Matúšov efekt** | angl. Matthew effect | Najviac získajú tí, ktorí už majú výhody: „kto má, tomu bude dané“. |
| **Metaanalýza** | prehľadová štúdia; angl. meta-analysis | Štúdia, ktorá spája výsledky mnohých samostatných štúdií zameraných na tú istú otázku. |
| **Mikrocertifikát** | angl. micro-credential | Menší certifikát pokrývajúci jednu cielenú skupinu kompetencií namiesto celej certifikačnej cesty; mikrocertifikáty možno skladať do väčších kvalifikácií. |
| **Model UI** | angl. AI model | Natrénované jadro systému UI, ktoré zo vstupov generuje výstupy. |
| **Model vyučovania** | angl. teaching model | Pedagogický prístup, ktorý určuje, ako sú vyučovanie a učenie štruktúrované, vrátane úlohy UI. |
| **N** | | |
| **Nadmerné spoliehanie sa** | prílišná dôvera; angl. overreliance | Dôvera vo výstupy UI väčšia, než si zaslúžia, napríklad prijatie nesprávnych známok alebo spätnej väzby. Učitelia, ktorí používajú vysokorizikovú UI, si naň musia aktívne dávať pozor. |
| **Nasadzujúci subjekt** | angl. deployer | Organizácia, ktorá systém UI zavádza a kontroluje, zvyčajne škola alebo zriaďovateľ. Učiteľ, ktorý nástroj používa podľa pokynov školy, spravidla nie je samostatným nasadzujúcim subjektom. |
| **Nástroj UI** | angl. AI tool | Akákoľvek aplikácia, ktorá využíva UI na podporu nejakej úlohy. |
| **Necielené získavanie údajov** | scraping; angl. untargeted scraping | Automatizovaný hromadný zber obrázkov z internetu alebo zo záznamov kamerových systémov bez konkrétneho účelu alebo konkrétnej osoby. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **O** | | |
| **Oblasť kompetencií** | angl. competence domain, competence area | Skupina súvisiacich kompetencií v rámci rámca kompetencií. |
| **Obsahová jednotka** | angl. content unit | Najmenšia opakovane použiteľná vzdelávacia zložka, ktorá sa používa v rámci plánov vyučovacích hodín a modulov. |
| **Obstarávanie** | rozhodnutie o nákupe; angl. procurement | Proces, ktorým škola alebo zriaďovateľ vyberá a nakupuje nástroje UI. Práve tu sa zabezpečujú spoľahlivé obmedzenia a zmluvné záruky, a preto zodpovednosť nesie obstarávanie, nie jednotlivý učiteľ. |
| **Ochrana osobných údajov** | angl. data protection | Právna ochrana osobných údajov. Nosný základ práva v oblasti UI, ktorý platil odjakživa; v EÚ predovšetkým GDPR. |
| **Ochranné mantinely** | angl. guardrails | Obmedzenia zabudované do systému, aby myslenie podporoval namiesto toho, aby ho nahrádzal. |
| **Online skúška** | angl. online exam | Formálne, štruktúrované hodnotenie realizované online ako súčasť procesu hodnotenia. |
| **Operátor** | angl. operator | Sloveso, okolo ktorého je vystavaný vzdelávací cieľ (napr. rozpoznať, implementovať, kriticky posúdiť). Ukazuje, čo sa od učiteľa na danej úrovni očakáva, a robí cieľ pozorovateľným. |
| **Orgán dohľadu nad trhom** | angl. market surveillance authority | Vnútroštátny orgán, ktorý presadzuje akt o UI. Ktokoľvek vrátane učiteľov, žiakov a rodičov mu môže podať sťažnosť (čl. 85 aktu o UI). |
| **Osobitná kategória osobných údajov** | angl. special category data | Osobné údaje, ktoré potrebujú zvýšenú ochranu, napríklad údaje o zdraví, zdravotnom postihnutí, biometrické údaje alebo údaje odhaľujúce etnický pôvod či náboženstvo (čl. 9 GDPR). Bez osobitnej výnimky sú v zásade vylúčené. |
| **Osobné údaje** | angl. personal data | Akékoľvek informácie o identifikovateľnej osobe, napr. mená, školské e-mailové adresy, práce žiakov, zvukové nahrávky, fotografie, známky, dochádzka a údaje o pokroku v učení. Údaje zostávajú osobnými, ak možno osobu identifikovať z kontextu. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Otvorený model** | otvorený model UI; angl. open model | Model UI, ktorého zložky sú voľne dostupné, na rozdiel od proprietárnych firemných modelov. Odporúča sa ako súčasť verejne financovaného, spravodlivého prístupu k UI. |
| **Otvorený vzdelávací zdroj (OER)** | OER; angl. open educational resource | Vyučovací a vzdelávací materiál zverejnený pod otvorenou licenciou, ktorá umožňuje jeho bezplatné používanie, úpravy a zdieľanie. |
| **P** | | |
| **Pedagogický rámec** | angl. pedagogical framework | Štruktúrovaný súbor pedagogických princípov a prístupov, ktoré usmerňujú navrhovanie vyučovania a učenia. |
| **Pedagogický rámec kompetencií v oblasti UI** | rámec kompetencií DUAL.AI.TEACHer; angl. AI Pedagogical Competency Framework | Štruktúra, ktorá triedi kompetencie učiteľov súvisiace s UI do dimenzií a úrovní a prepája ich s výstupmi a hodnotením, pričom zosúlaďuje pedagogické, etické a technické aspekty. |
| **Personalizácia** | personalizácia pomocou UI; angl. personalisation | Prispôsobovanie zdrojov, úloh alebo podpory jednotlivým žiakom pomocou UI. Môže podporiť inklúziu, no nesie aj riziká nerovnosti, zneužitia údajov a vylúčenia. |
| **Plán postupu integrácie** | angl. integration roadmap | Postupná cesta, ktorou učiteľ alebo inštitúcia prechádza od prvého kontaktu s UI až po ustálenú prax; v DUAL.AI.TEACHer má deväť fáz. |
| **Plán vyučovacej hodiny** | angl. lesson plan | Podrobný plán vyučovacej hodiny vrátane cieľov, aktivít a začlenenia nástrojov UI. |
| **Platforma MOOC** | angl. MOOC platform | Digitálna platforma, ktorá slúži na poskytovanie kurzov, správu účastníkov a hosťovanie vzdelávacieho obsahu. |
| **Playbook** | | Štruktúrovaná príručka, ktorá pretavuje kompetencie v oblasti UI do vyučovacej praxe prostredníctvom prípadov použitia, pedagogických modelov a vzdelávacích zdrojov. |
| **Poskytovateľ** | poskytovateľ UI; angl. provider | Spoločnosť, ktorá vyvíja a ponúka systém UI. Zvyčajne zodpovedá za to, aby používateľov informovala, že komunikujú s UI; keď spracúva údaje pre školu, je podľa GDPR sprostredkovateľom. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Posúdenie vplyvu na základné práva** | angl. fundamental rights impact assessment (FRIA) | Posúdenie, ktoré môžu orgány verejnej moci a organizácie poskytujúce verejné služby musieť vykonať pred použitím vysokorizikovej UI (čl. 27 aktu o UI). |
| **Povinnosť transparentnosti** | povinnosť označovania, povinnosť zverejnenia; angl. transparency obligation | Povinnosť podľa čl. 50 aktu o UI informovať ľudí, keď komunikujú s UI, a označovať deepfaky a texty vytvorené UI o záležitostiach verejného záujmu. Obsah, ktorý prešiel ľudskou kontrolou a redakčnou zodpovednosťou, je vyňatý, takže pracovný list skontrolovaný učiteľom označenie nepotrebuje. |
| **Predikčný mechanizmus** | pravdepodobnostný výstup; angl. prediction engine | Jazykové modely generujú pravdepodobné pokračovanie textu namiesto toho, aby fakty vyhľadávali v databáze. To vysvetľuje, prečo halucinujú a prečo podobné prompty môžu viesť k rôznym odpovediam. |
| **Predvídateľnosť** | angl. predictability | Miera, do akej je formulácia textu očakávateľná. Detektory UI merajú predvídateľnosť, nie strojové autorstvo, preto nesprávne označujú jednoduché texty alebo texty písané v druhom jazyku. |
| **Pregraduálna príprava učiteľov** | angl. initial teacher education (ITE), pre-service teacher education | Vysokoškolská príprava budúcich učiteľov. |
| **Prepisovanie promptov** | angl. prompt rewriting | Poskytovateľ automaticky zmení prompt používateľa skôr, než ho dostane model, napríklad aby doplnil podrobnosti alebo rozmanitosť. Používateľ zmenu nevidí, takže to, čo napísal, nie je to, na čo sa stroj skutočne pýtal. |
| **Prevádzkovateľ** | angl. controller, data controller | Podľa GDPR subjekt zodpovedný za spracúvanie osobných údajov. V školách je to spravidla škola. |
| **Priepasť medzi vedomosťami a konaním** | angl. knowledge-action gap | Nameraný rozdiel medzi vedomosťami o UI a skutočnou zmenou spôsobu vyučovania v dôsledku týchto vedomostí. |
| **Prijatie spätnej väzby** | angl. feedback uptake, uptake | To, či je spätná väzba prečítaná, pochopená, uplatnená a pochopená natoľko dobre, že žiak to nabudúce zvládne správne bez pomoci. Úzkym miestom je prijatie, nie kvalita spätnej väzby. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Prípad použitia** | angl. use case | Konkrétny scenár, ktorý opisuje, ako sa UI uplatňuje vo vyučovacej praxi. |
| **Prístup zameraný na človeka** | angl. human-centred mindset | Hodnoty a postoje, ktoré učitelia potrebujú pri interakcii človeka a UI, aby uprednostnili potreby, úsudok a blaho ľudí. Prierezový aspekt vertikálnej dimenzie. |
| **Proctoring** | dozor pri skúške, vzdialený dozor; angl. remote proctoring | Dohľad nad skúškami pomocou softvéru, napríklad cez webkameru. UI, ktorá odhaľuje zakázané správanie počas skúšok, sa považuje za vysokorizikovú; certifikačná skúška využíva vzdialený dozor. |
| **Profilovanie** | angl. profiling | Automatizované hodnotenie jednotlivcov s cieľom analyzovať alebo predvídať ich vlastnosti či správanie. Vzdelávací systém UI, ktorý profiluje jednotlivcov, sa vždy považuje za vysokorizikový. |
| **Prompt** | zadanie, pokyn | Pokyn, ktorý používateľ zadá systému UI. Jeho formulácia, kontext a obmedzenia ovplyvňujú výstup. |
| **Prompt engineering** | promptovanie, tvorba promptov | Písanie účinných promptov ako zručnosť, ktorú sa možno naučiť, napríklad pri plánovaní vyučovania, diferenciácii a hodnotení. |
| **R** | | |
| **Rámec kompetencií UI pre učiteľov (UNESCO)** | angl. UNESCO AI Competency Framework for Teachers | Rámec UNESCO (2024), ktorý vymedzuje princípy, hodnoty, vedomosti a zručnosti, ktoré učitelia potrebujú na etické, efektívne a bezpečné používanie UI. Zdroj vertikálnej dimenzie. |
| **Randomizovaná kontrolovaná štúdia** | RCT, kontrolovaná štúdia; angl. randomised controlled trial | Štúdia, v ktorej sú účastníci náhodne rozdelení do skupín, takže rozdiely vo výsledkoch možno pripísať intervencii. |
| **Revidovaná Bloomova taxonómia** | angl. revised Bloom's taxonomy | Model, v ktorom sa kognitívne procesy rozvíjajú od zapamätania a porozumenia cez aplikáciu a analýzu až po hodnotenie a tvorbu (Anderson & Krathwohl, 2001). Základ úrovní progresie. |
| **Revízia kódu** | revízia kódu s pomocou UI; angl. code review | Žiaci najprv napíšu vlastný kód a potom požiadajú UI o návrhy na zlepšenie namiesto toho, aby za nich napísala riešenie. Návrhy treba kriticky posúdiť. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Rozhodnutie o primeranosti** | angl. adequacy decision | Rozhodnutie EÚ, že krajina mimo EÚ chráni osobné údaje na primeranej úrovni, takže do nej možno údaje prenášať. |
| **Rozpoznávanie emócií** | angl. emotion recognition | UI, ktorá tvrdí, že dokáže z biometrických údajov odvodiť pocity alebo zámery, napr. detekcia pozornosti, analýza nálady alebo hodnotenie „zapojenia“ pomocou webkamery. V školách je zakázané od 2. februára 2025, s úzkymi výnimkami zo zdravotných alebo bezpečnostných dôvodov. |
| **Rozpoznávanie reči** | angl. speech recognition | Forma UI, pri ktorej sa program snaží rozpoznať vyslovené slová alebo čísla. To, ako dobre funguje, závisí od mikrofónu, od toho, ako zreteľne človek hovorí, a od toho, aké ticho je v miestnosti. |
| **Rozpoznávanie tváre** | angl. facial recognition | UI, ktorá identifikuje ľudí podľa tváre, napr. pri kontrole dochádzky alebo dozore pri skúškach. Vytváranie alebo rozširovanie databáz na rozpoznávanie tváre necieleným získavaním (scrapingom) je zakázané. |
| **S** | | |
| **Scaffolding** | podporné lešenie | Štruktúrované vedenie zo strany učiteľa, ktoré žiakom pomáha používať nástroj alebo splniť úlohu, ktorú by sami ešte nezvládli. |
| **Server** | | Počítač, ktorý ukladá a spracúva údaje pre iných prostredníctvom siete. To, kde sa nachádzajú servery nástroja UI (napr. v EÚ), ovplyvňuje, ktoré pravidlá ochrany osobných údajov sa uplatňujú. |
| **Schéma** | angl. schema | Usporiadané vedomosti človeka. |
| **Skladateľnosť** | skladateľný; angl. stackability | Možnosť postupne kombinovať mikrocertifikáty tak, aby sa započítali do väčších kvalifikácií. |
| **Sokratovský tútor** | angl. Socratic tutor | Chatbot, ktorý má pokyn klásť návodné otázky namiesto poskytovania odpovedí. Ak je nastavený len promptom, v dlhších rozhovoroch má tendenciu vracať sa k poskytovaniu odpovedí, preto musia byť spoľahlivé obmedzenia zabudované priamo do systému. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Spravodlivosť** | nediskriminácia; angl. fairness | Princíp, že UI a jej používanie nesmú systematicky znevýhodňovať ľudí, napr. keď detektory UI nesprávne označujú texty pisateľov, pre ktorých jazyk nie je materinský. |
| **Sprostredkovateľ** | angl. processor, data processor | Podľa GDPR subjekt, ktorý spracúva osobné údaje v mene prevádzkovateľa a výlučne podľa jeho pokynov, napríklad poskytovateľ UI. |
| **Stiahnutie článku** | angl. retraction | Oficiálne stiahnutie publikovaného článku časopisom. Článok zostáva viditeľný s označením „RETRACTED“, aby to každý, kto ho citoval, mohol rozpoznať. |
| **Stochastický** | náhodný; angl. stochastic | Podliehajúci náhode, takže rovnaké nastavenia môžu viesť k rôznym výsledkom. |
| **Strata odbornosti** | angl. deskilling | Pomalé oslabovanie odbornej spôsobilosti, keď nástroj preberá prácu, prostredníctvom ktorej sa táto spôsobilosť udržiava. |
| **Strategické usmernenie** | angl. policy guideline | Dokument na úrovni politík, ktorý usmerňuje rozvoj kompetencií a vyučovacích postupov. |
| **Strojové učenie** | ML; angl. machine learning | Prístup, pri ktorom sa systém UI učí vzory z príkladov, ktoré dostane, namiesto toho, aby sa riadil ručne napísanými pravidlami. Ak sú príklady príliš podobné, neúplné alebo zle zvolené, model prináša neočakávané výsledky. |
| **Súlad s predpismi pri používaní UI** | používanie UI v súlade s predpismi; angl. AI compliance | Používanie UI v súlade s právom na ochranu osobných údajov, aktom o UI, autorským právom a predpismi o skúškach. Súlad s predpismi používanie UI umožňuje, nie mu bráni. |
| **Š** | | |
| **Šírenie inovácií** | angl. diffusion of innovations | Teória o tom, ako sa inovácie šíria: ľahšie sa prijímajú, keď si ich možno vyskúšať (vyskúšateľnosť) a vidieť v praxi (pozorovateľnosť). |
| **Školské prostredie UI** | preverená platforma; angl. school AI environment | Štátom poskytovaná, preverená platforma UI pre školy s vyjednanými zmluvami, ktorá sa ponúka namiesto toho, aby sa učitelia sami registrovali do bezplatných nástrojov. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Štandardné zmluvné doložky** | angl. standard contractual clauses (SCCs) | Zmluvné podmienky schválené EÚ, ktoré chránia osobné údaje prenášané mimo EÚ, ak neexistuje rozhodnutie o primeranosti. |
| **Štruktúrovaný prompt** | angl. structured prompt | Prompt, ktorý určuje viac než len tému, napríklad publikum, účel, kontext, jazykovú úroveň, tón, vek žiakov, vzdelávací cieľ, trvanie a očakávaný výstup. Poskytuje väčšiu kontrolu nad výsledkom, no nezaručuje, že bude dobrý. |
| **T** | | |
| **Technická bezpečnosť** | angl. technical safety | Spoľahlivosť a robustnosť systému UI, aby fungoval podľa zámeru a nespôsoboval škodu. |
| **Trénovacie dáta** | trénovací materiál, trénovacie príklady; angl. training data | Príklady, z ktorých sa systém UI učí, napríklad milióny obrázkov označených ľuďmi. Skreslenia v tomto materiáli sa prenášajú do výstupov systému a nezmiznú len preto, že sa modely zväčšujú. |
| **Trénovanie na vstupoch používateľov** | angl. training on user inputs | Keď poskytovateľ využíva to, čo používatelia napíšu alebo nahrajú, na vlastné účely, najmä na trénovanie svojich modelov. Osobné údaje možno zadávať len vtedy, ak to písomná zmluva vylučuje. |
| **Tretia strana** | angl. third party | Spoločnosť, ktorá nie je ani školou, ani vývojárom aplikácie, typicky reklamné alebo analytické spoločnosti, ktoré dostávajú údaje, kým žiak pracuje. |
| **Tútor UI** | angl. AI tutor | Systém UI navrhnutý na vysvetľovanie učiva a vedenie žiakov. Môže podporiť osvojovanie faktických vedomostí. |
| **U** | | |
| **Učiteľ** | angl. teacher | Osoba zodpovedná za navrhovanie a realizáciu vyučovacích a vzdelávacích aktivít. |
| **Udržateľná UI** | angl. sustainable AI | Vývoj a používanie UI spôsobom, ktorý zohľadňuje jej dlhodobé environmentálne, sociálne a ekonomické dôsledky. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **UI** | umelá inteligencia; angl. AI (artificial intelligence) | Počítačové systémy, ktoré vykonávajú úlohy spájané s ľudským myslením, napríklad rozpoznávanie vzorov, spracovanie jazyka alebo generovanie obsahu, väčšinou tak, že sa učia z dát. |
| **Univerzálny dizajn pre učenie** | UDL; angl. Universal Design for Learning | Rámec pre inkluzívne navrhovanie vyučovania zamerané na žiaka. Používa sa na posilnenie inkluzívnej dimenzie rámca. |
| **Úroveň progresie** | úroveň; angl. progression level | Jedna z troch úrovní, na ktorých je opísaná každá kľúčová kompetencia: Úroveň 1 Orientačné povedomie, Úroveň 2 Reflektívna implementácia (primárny cieľ pre učiteľov) a Úroveň 3 Transformačné líderstvo. |
| **V** | | |
| **Vedúci pracovník školy** | riaditeľ školy; angl. school administrator, school leader, head teacher | Osoba zodpovedná za vedenie školy, napríklad riaditeľ alebo zástupca riaditeľa. Kapitola 5.3 sa obracia priamo na nich. |
| **Veľký jazykový model (LLM)** | LLM; angl. large language model | Model UI natrénovaný na veľkom množstve textu, ktorý generuje pravdepodobné pokračovania textu; základ chatbotov. Funguje ako predikčný mechanizmus, nie ako databáza. |
| **Vertikálna dimenzia** | dimenzia UI; angl. vertical dimension | Tri aspekty UI v rámci DUAL.AI.TEACHer, prevzaté z rámca UNESCO: Prístup zameraný na človeka, Etika UI a Základy a aplikácie UI. |
| **Vibe coding** | | Tvorba alebo rozširovanie softvéru tak, že sa v prirodzenom jazyku opíše, čo má robiť, a kód napíše UI. V playbooku žiaci rozširujú existujúcu simuláciu pomocou promptov namiesto programovania od nuly. |
| **Vymyslená citácia** | vymyslený zdroj; angl. fabricated citation | Odkaz vytvorený UI na zdroj, ktorý neexistuje. Rozpoznávanie takýchto zdrojov je kľúčovou zručnosťou pri overovaní a jedným z typických znakov nepriznaného použitia UI. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Výnimka na vzdelávacie účely** | angl. teaching exception | Výnimka z autorského práva, ktorá učiteľom umožňuje kopírovať obmedzenú časť diela pre svoju triedu. Nevzťahuje sa na nahrávanie chránených diel do systému UI a materiály určené na školské vyučovanie, najmä učebnice, sú z nej vylúčené. |
| **Výpočtové myslenie** | algoritmické myslenie; angl. computational thinking | Prístup k problémom spôsobom, ktorý by mohol vykonať počítač, napríklad ich rozloženie na kroky a rozpoznávanie vzorov. |
| **Vysokorizikový systém UI** | vysokoriziková UI; angl. high-risk AI system | Systém UI, ktorý pre svoj zamýšľaný účel podlieha prísnym povinnostiam. Vo vzdelávaní: rozhodovanie o prijatí, hodnotenie výsledkov vzdelávania alebo riadenie učenia, posudzovanie prístupu k stupňom vzdelávania a odhaľovanie zakázaného správania pri skúškach; pri zamestnancoch: nábor, povýšenie, prideľovanie úloh a hodnotenie výkonu. Povinnosti sa uplatňujú od 2. decembra 2027. |
| **Vysokoškolskí pedagógovia** | angl. university faculty | Zamestnanci vysokých škôl, ktorí sa podieľajú na príprave učiteľov; jedna z cieľových skupín playbooku. |
| **Vysokoškolský učiteľ v príprave učiteľov** | angl. teacher educator | Akademickí pracovníci, ktorí vyučujú v pregraduálnej príprave učiteľov. Budovanie ich kapacít je fázou 3 plánu postupu. |
| **Vysvetliteľnosť** | vysvetlenie UI; angl. explainability | Schopnosť systému UI ukázať, ako dospel k svojmu výstupu. Vysvetlenia spoľahlivo nebránia prílišnej dôvere; príliš technické alebo príliš zjednodušené vysvetlenia môžu neopodstatnenú dôveru dokonca zvýšiť. |
| **Vyučovanie o UI** | učenie sa O UI; angl. teaching about AI | Urobiť zo samotnej UI predmet vyučovacej hodiny, aby žiaci pochopili, ako funguje a kde zlyháva. |
| **Vyučovanie s UI** | učenie sa S UI; angl. teaching with AI | Používanie UI ako nástroja pre vlastnú vyučovaciu prácu, od plánovania až po spätnú väzbu. |
| **Vzdelávací modul** | angl. training module | Štruktúrovaná vzdelávacia jednotka, ktorá rozvíja kompetencie prostredníctvom vzdelávacích aktivít a materiálov. |

| Pojem | Synonymá | Definícia |
|---|---|---|
| **Vzdelávací výstup** | angl. learning outcome | Merateľné vyjadrenie toho, čo by mal žiak vedieť alebo dokázať. |
| **Vzdelávacia jednotka** | angl. learning unit | Konkrétna vzdelávacia aktivita, ktorú žiak vykonáva v rámci modulu. |
| **Z** | | |
| **Zakázané praktiky UI** | angl. prohibited AI practices | Osem spôsobov použitia UI, ktoré akt o UI (čl. 5) od 2. februára 2025 úplne zakazuje. Štyri sa týkajú škôl: rozpoznávanie emócií, zneužívanie zraniteľností, databázy na rozpoznávanie tváre vytvorené necieleným získavaním a biometrická kategorizácia. |
| **Základy a aplikácie UI** | angl. AI foundations and applications | Pojmové znalosti a prenositeľné zručnosti potrebné na pochopenie fungovania UI a na výber, používanie a prispôsobovanie nástrojov UI. Obsahovo špecifický aspekt vertikálnej dimenzie. |
| **Zaujatosť** | skreslenie; angl. bias | Skreslenia zdedené z materiálu, z ktorého sa systém učil, ktoré sa nedajú spoľahlivo znížiť len zväčšením systému. |
| **Záznamy (logy)** | angl. logs | Záznamy automaticky generované systémom UI. Nasadzujúce subjekty vysokorizikových systémov ich musia uchovávať najmenej šesť mesiacov, ak majú záznamy pod kontrolou. |
| **Zmluva o spracúvaní osobných údajov** | sprostredkovateľská zmluva; angl. data processing agreement (DPA) | Písomná zmluva medzi školou a poskytovateľom, ktorá stanovuje, ako môže poskytovateľ narábať s osobnými údajmi (čl. 28 GDPR). Praktický test: vylučuje trénovanie na vašich vstupoch? |
| **Zodpovednosť** | angl. accountability | Povinnosť zodpovedať sa za rozhodnutia o používaní UI a za ich dôsledky. Zodpovednosť zostáva na ľuďoch a inštitúciách, nikdy nie na systéme. |
| **Ž** | | |
| **Žiak** | učiaci sa; angl. learner | Jednotlivec, ktorý sa zúčastňuje na vzdelávacích aktivitách s cieľom získať vedomosti, zručnosti alebo kompetencie. |

Revision #3
Created 2026-09-01 09:13:37 UTC by Alexander

Updated 2026-10-20 15:40:03 UTC by Alexander